

עטרת תפארת

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שבעי מהחברותא הגרמ"י שניידר שליט"א

פרשת

בלק

♦♦♦

שנת

תש"פ

♦♦♦

גליון 58

הערכת התורה למצוות שאינן לשמה

אך תירוץ זה קשה מאד, דאפילו תאמר שעשה מתוך פחד, אבל הלא בודאי התכוון לקלל את כלל ישראל, וזה מי התיר לו? לו יצויר שיבוא תלמיד וישאל את הרב "האם מותר ללמוד תורה שלא לשמה?" יענה הרב "ודאי שמותר לך". אבל אם בלק ישאל האם מותר להקריב ארבעים ושתים קרבנות כדי לקלל את ישראל? אפילו מטעם הפחד, הרי ודאי שלא יתירו לו זאת. וא"כ איך הגמ' משה מעשה זה ללימוד התורה הקדושה שלא לשמה? ועוד איך לומדים מהמעשה של בלק שיעסוק במצוה, איזו מצוה יש כאן?

ועוד יותר קשה איפה הגיע בלק לעסוק "לשמה"? הלומד תורה שלא לשמה עוד יגיע בס"ד ללימוד לשמה, אבל בלק לאיזה "לשמה" הגיע? ועוד זכה בגלל זה שתצא ממנו רות שממנה יצא דוד המלך?

מצוה אפילו שנועשית שלא לשמה נשמרת

ואפשר שפשטות הדברים הם, ודאי שמעשהו של בלק הי' שלילי, ולכתחילה אילו הי' שואל, היו אוסרים עליו בהחלטיות. אלא שהגמ' רוצה ללמד אותנו ממעשה זה, שמצוה אינה הולכת לאיבוד גם כאשר אינה נעשית "לשמה", שהרי ממעשה בלק שהי' בכוונה רעה ולא עתיד הי' לצאת מזה, אף פ-עם "לשמה", בכל זאת נשאר משהו מזה, יצאה רות שממנה מלכות בית דוד שזה שכר נצחי, ואם כן ק"ו כפול ומכופל ממעשה הנעשה למצוה אלא שלא לשמה, ודאי שיצא שכר נצחי מזה. וכאן הרחיב רבינו במעלת לימוד המשניות ורכישתן בעל פה.

אם בלק קיבל כזה שכר כ"ש אנו שעושים לשמה וסיים, אם כל אחד יחזור כל יום משניות ויתמיד בהם משך כל חייו (לאוי"ט), גם אם ילמד רק ארבע משניות ביום, יגיע לקנין בכל ששת סדרי משנה.

בטרחא מועטת, [ואחר שמתרגלים כבר אין זו טרחה], אפשר לזכות למצוות גדולות, בלק שעשה מתוך רוע לב יש לו שכר מצוה כה גדול, עאכו"כ אנו שעושים מצוה אפילו לא כ"כ לשמה וטורחים עליה, מה גדולה מצוה זו וכש"כ אם עושה לשמה.

מצוות כאלה מתגלגלות לעינינו ממש, וכמה על האדם לשמוח כשזוכה לעשות מצוה בין שזה בין אדם למקום ובין שזה בין אדם לחבירו או בחסד או תפילה או לימוד תורה, עניית אמן, כל הזכויות מתגלגלות לפנינו ממש.

הקב"ה מעריך המעשה גם אם המחשבה שלילית בפרשת השבוע - פרשת בלק, אנו רואים דברים נפלאים בהנהגת הקב"ה. אם זה בהתייחס אל מחשבות גאותו של בלעם, עם השרים והנכבדים וכו', ואם במעשה הנורא עם פתיחת פי האתון וכו'. והרבה דיבר רבינו בזה, כך שתקצר היריעה מהכילם.

לכן נזכיר רק נקודה אחת מיני רבות שלמד רבינו מהפרשה, והוא יסוד גדול להנהגת הקב"ה עם האדם בשכר פעולותיו, גם אם מחשבותיו היו למטרות שליליות ביותר.

ומאמר זה אמרו רבינו בשלושים לפטירת הגאון הצדיק ר' חיים פרידלנדר זצוק"ל בת"ת תורת אמת, (אור לכ"ח מנ"א תשמ"ו), ונכתבו בשעתו ע"י מנהל הת"ת, היקר באדם הרב הצדיק רבי מאיר מונק זצ"ל, ועבר רבינו על הדברים.

וז": הערכה של התורה הק' על אנשים ומעשים, היא אחרת ממה שאנו מעריכים, דברים רבים המבט האנושי אינו מעריך כראוי, ואילו התורה הק' מלמדת אותנו כמה חשוב המעשה. נביא דוגמא הידועה לכל, ובכל זאת יש בזה לימוד גדול עבורנו.

איך אפשר ללמוד מבלק שנחכון לקנטר

איתא בגמרא אר"י אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ובמס' נזיר (כ"ג ב') והוריות (י"ב) איתא עוד שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות.

והביאו תוס' בנזיר חשבון המ"ב מזבחות, שעשה בשלשה מקומות שבעה מזבחות ובכל מזבח הקריב פר ואיל, הרי ארבעים ושתים קרבנות, והיינו שלא לשמה דהקריבן כדי לקלל ישראל. וכתבו תוס' דהעוסק בתורה ע"מ לקפח אחרים נוח לו שלא נברא, אבל אם עוסק בתורה להתגדר ולקנות שם, ע"ז נאמר מתוך שלא לשמה בא לשמה.

המהרש"א שואל הרי בלק עשה כדי לקלל את ישראל, וכי יש לך קינטור גדול מזה, ואיך אפשר לדייק ממעשה של בלק שהי' לקנטר, שמתוך שלא לשמה בא לשמה? ותירץ, מאחר שבלק עשה מתוך פחד מהיהודים, כפי שנאמר "כלחוך השור את ירק השדה" דהיינו שפחד מכלל ישראל, לכן אין זה נחשב כקינטור.

לכוון למצוה גם כשעושים מעשים פשוטים בביתו ופעם שמעתי מהגאון הצדיק רבי שלום שברון זצ"ל מעשה שהיה עמו, ובזכרוני שכשיפרתי לרבינו נהנה מכך.

וכך היו דבריו, פעם אחת הלכתי עם בני לרופא, ובדרך פגשני רבי אייזיק [היינו מסתמא ראש ישיבת סלבודקא מן הגאון רבי אייזיק שר זצוק"ל], ושאלני להיכן אני הולך, ואמרתי לו שבני לא מרגיש טוב, ואני לוקח אותו לרופא. חוזר רבי אייזיק ושואל, אָוּ גַייסְטֵעַ.. פי' לאן אתה הולך, וחזרתי על דברי, ושוב חוזר רבי אייזיק על השאלה. הבנתי שרוצה משהו, ושאלתי מה כונתו,

הרים רבי אייזיק את קולו וצעק **"דִי גְרויִסֶע בְּהֶמָה נְעֻמְט דִי קְלִינְע בְּהֶמָה"**, פי' הבהמה הגדולה לוקחת את הבהמה הקטנה... ונבהלתי, מה כונתו.

ואמר לי, תראה גם הבהמה דואגת לוולדה כשלא מרגיש טוב, ומה בין לבניה? **אלא היה לך להשיב, הנני הולך לקיים מצות ביקור חולים עם ילד מישראל, לקחתו לרופא, ובמקרה דנן הילד הזה הוא בני.**

סיים רבי שלום ואמר, למחרת בבוקר כשחזרתי משחרית אני רואה את אשתי עומדת על שפת הבור בחצר, עם דלי כדי לשאוב מים, רצתי לעזור לה, ובדרך צעקתי **הריני הולך לקיים מצות חסד עם אשה מישראל, שהיא אשתי...** כמה מאלפים הדברים.

והעירני יהודי יקר שגר בשכונתי, הרב משה יעקובוביץ שיחי', **שבתקופה זאת רואה מה זה "עולם גוילים..."** האיך שאנשים מפסידים מצות בידים, שהרי כל אחד יכול לקיים כמה מצות בבת אחת, בהלבישו מסיכה. ונשמרתם, ואהבת לרעך כמוך, ועוד. וישנם בני אדם שלא חוטפים את המצות, רק ברגע שמגיע שוטר... לובשים מסיכה, ולמה לא לבשת רגע קודם, והיית מרויח כ"כ הרבה מצות.

הערה קטנה

הי' אומר רבינו זצוק"ל לענין חובת השתדלות, שזה תלוי במה שנוהגים "רוב" בני אדם. ולדוגמא סיפר שבילדותו לא הי' קופת חולים, ואח"כ כשנפתחה קופת חולים, נרשמו רק מיעוט, ואז לא הי' בזה חובת השתדלות.

אך אחרי שרוב בני אדם נרשמו לקופת חולים, זה נכלל בהשתדלות לרפואה. וכך הי' עונה הלכה למעשה לענין כמה דברים.

וזה נוגע לחובת השתדלות בתקופה זו, בזהירויות שונות, [גם למי שחושב שלא הי' צריך את זה], אך **כיון שכך נתקבל אצל רוב בני אדם, זוהי החובה.** יתן השי"ת שבזכות לימוד התורה, וקיום מצותיה, ירחם אבינו שבשמים עלינו, ויאמר למלאך המשחית הרף! ונזכה במהרה בימינו לגאולת עולמים, אמן..

אלה שיזמו כנס זה מתוך הכרת טובה לר' חיים זצ"ל, מרגישים שחייבים הכרת הטוב, אם בלק, להבדיל אלף אלפי הבדלות, שעשה מתוך רשעות זכה שיצא ממנו דוד המלך, מה גדולה הזכות של אדם שעשה מתוך יראת שמים ואהבת תורה, כמה, כמה מגיע לזו, ע"כ.

שמירה לעושי מצוה דוקא מצווה לשמה

הנה הראה לנו רבינו מצד אחד עד היכן רחמיו וחסדיו ית"ש על האדם, שדבר טוב אינו הולך לאיבוד, והקב"ה משלם על זה הרבה, גם על פעולה "שלילית", כשיש בה "משהו" מצוה, דבר נפלא.

אך מצד שני אנו רואים לענין כמה דברים שמצינו בחז"ל הק' שמירה לעושי מצוה, שבזה שמענו מרבינו זצוק"ל שצריך דוקא שתהא כונתו לשם מצוה, ואם לאו אינה מועלת.

ולדוגמא מעשה שהיה, שנסע יהודי לנחם את גיסו שישב שבעה ל"ע, ובדרך אירעה תאונה רח"ל... ושאלתי את רבינו הרי שלוחי מצוה אינם ניזוקין, והאיך יתכן שבנסיעה לדבר מצוה אירע כך.

והשיב לי, **כשאחד נוסע לנחם את גיסו, האם מחשבתו מחמת המצוה? אלא הסיבה שהולך לנחם, היא בגלל שלא נעים לו וכו', וממילא אין בכח המצוה להגן עליו, נורא!**

נמצא שמצד אחד שכר מצוה בודאי יקבל על זה, ק"ו מבלק שהיתה מטרתו לשלילי לגמרי, ובכל זאת קיבל שכר, אך לענין

"כח המצוה" שיהי' בכוחה להגן, צריך שתהי' כונתו למצוה.

ונזכרתי במעשה שהיה, ביהודי יקר שזכה להתקרב לתורה ומצות, אך אביו נשאר במצב של ריחוק מתורה ומצות, ולא עלתה ביד בנו להשפיע עליו כלום.

והי' הבן מצטער בעיקר על כך, שאביו לא הניח אף פעם תפילין, ויהי' בכלל קרקפתא דלא מנח תפילין, וחשב הרבה מה יכול לעשות בשביל זה ולא הצליח.

לימים נחלה אביו רח"ל, ומצבו התדרדר מיום ליום, עד לשערי... רח"ל, והנה מתקשר אלי אותו יקר בסערת רוח, אבא הניח תפילין! ואחרי כשעתים איבד את ההכרה. ואחרי יום יומים הודיע לי שזהו...

וסיפר לי האיך הצליח לשכנע את אביו להניח תפילין, שאמר לאביו, אבא, אם עכשיו לא תניח תפילין, "לא אוכל לישון כל החיים שלי", וכששמע אביו את זה, הי' איכפת לו שזה יפריע לבנו כ"כ, והסכים להניח תפילין.

וכשיפרתי לרבינו את הדברים בהתפעלות, חשב מתחילה שלא יקבל על זה שכר, כיון שלא הניח מחמת המצוה כלל, רק כדי להרגיע את בנו. אך אח"כ אמר לי **דמ"מ מסתבר שיצא מכלל קרקפתא דלא מנח תפילין**, ואפשר שכונתו עפ"י הגמ' הנ"ל עם בלק.